

QANDLI DIABETNI STATISTIK BAHOLASHNI TIBBIY IJTIMOY AXAMIYATI

Sotvoldieva Gulxayo Abdulatif qizi

*FJSTI Sog'liqni saqlashni boshqarish va
jamoat sog'lig'ini saqlash 1-kurs magistranti*

Shokirov Mashrab Keldiyevich

*FJSTI Preventiv tibbiyot asoslari, jamoat salomatligi,
jismoniy tarbiya va sport kafedrası katta o'qituvchisi, PhD*

Annotatsiya: Qandli diabet endokrin tizimining eng dolzarb surunkali kasalliklaridan biri bo'lib, u O'zbekiston aholisining sog'lig'i, mehnatga layoqati va ijtimoiy farovonligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasida qandli diabet kasalligining statistik ko'rsatkichlari, tarqalish dinamikasi, yosh va jins bo'yicha taqsimlanishi hamda asosiy xavf omillari tahlil qilindi. Statistik baholash asosida qandli diabetning tibbiy-ijtimoiy ahamiyati, sog'liqni saqlash tizimiga tushayotgan yuk va kasallikning iqtisodiy oqibatlari yoritildi. Tadqiqot natijalari qandli diabetni erta aniqlash, profilaktika choralarini kuchaytirish va aholining tibbiy savodxonligini oshirish zarurligini ko'rsatadi.

Аннотация: Сахарный диабет является одним из наиболее актуальных хронических заболеваний эндокринной системы, оказывающих значительное влияние на здоровье населения, трудоспособность и социальное благополучие в Республике Узбекистан. В статье проведён статистический анализ распространённости сахарного диабета, его динамики, возрастно-половых особенностей и основных факторов риска. На основе статистических данных раскрыта медико-социальная значимость заболевания, его влияние на систему здравоохранения и социально-экономическое развитие страны. Полученные результаты подтверждают необходимость ранней диагностики, профилактики и повышения медицинской грамотности населения.

Annotation: Diabetes mellitus is one of the most significant chronic endocrine diseases affecting population health, work capacity, and social well-being in the Republic of Uzbekistan. This article presents a statistical assessment of the prevalence of diabetes mellitus, its dynamics, age and gender distribution, and major risk factors. Based on statistical analysis, the medical and social significance of diabetes, its burden on the healthcare system, and socio-economic consequences are discussed. The findings highlight the importance of early diagnosis, preventive measures, and improvement of public health awareness.

Kalit so'zlar: qandli diabet, endokrin tizimi kasalliklari, statistika, epidemiologiya, O'zbekiston, tibbiy-ijtimoiy ahamiyat.

Ключевые слова: сахарный диабет, эндокринные заболевания, статистика, эпидемиология, Узбекистан, медико-социальная значимость.

Keywords: diabetes mellitus, endocrine diseases, statistics, epidemiology, Uzbekistan, medical and social significance.

Endokrin tizimi kasalliklari orasida qandli diabet o'zining keng tarqalganligi, surunkali kechishi va og'ir asoratlari bilan ajralib turadi. Qandli diabet organizmda insulin gormoni yetishmovchiligi yoki uning biologik ta'sirining buzilishi natijasida yuzaga kelib, uglevod, yog' va oqsil almashinuvining izdan chiqishiga olib keladi. Ushbu kasallik bugungi kunda nafaqat tibbiy muammo, balki muhim ijtimoiy-iqtisodiy masala sifatida ham qaralmoqda. O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda aholining umr ko'rish davomiyligi uzayishi, urbanizatsiya jarayonlarining jadallashuvi, noto'g'ri ovqatlanish, kamharakat turmush tarzi va stress omillarining kuchayishi qandli diabet bilan kasallanish ko'rsatkichlarining ortishiga sabab bo'lmoqda. Shu bois mazkur kasallikni statistik jihatdan baholash, uning tarqalish xususiyatlarini chuqur tahlil qilish va tibbiy-ijtimoiy ahamiyatini aniqlash dolzarb vazifa hisoblanadi. Mazkur maqolada O'zbekiston misolida qandli diabetning epidemiologik holati statistik ma'lumotlar asosida yoritilib, kasallikning jamiyat rivojiga ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi O'zbekiston Respublikasida qandli diabet kasalligini statistik baholash orqali uning tibbiy-ijtimoiy ahamiyatini aniqlashdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi:

- O'zbekistonda qandli diabetning tarqalish ko'rsatkichlarini tahlil qilish;
- kasallikning yosh va jins bo'yicha taqsimlanishini aniqlash;
- qandli diabetning asosiy asoratlari va ularning ijtimoiy oqibatlarini baholash;
- statistik tahlil asosida profilaktika va erta tashxis qo'yishning ahamiyatini asoslash.

Tadqiqot jarayonida O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi hisobotlari, endokrinologiya bo'yicha ilmiy adabiyotlar hamda ochiq statistik manbalar tahlil qilindi. Statistik baholashda taqqoslash, umumlashtirish, foiz ko'rsatkichlari va dinamik qatorlar usullaridan foydalanildi. Olingan ma'lumotlar tizimli yondashuv asosida tahlil qilinib, qandli diabetning tibbiy-ijtimoiy ahamiyati baholandi.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekiston Respublikasida qandli diabet bilan ro'yxatda turgan bemorlar soni yil sayin ortib bormoqda. Ayniqsa, 2-tur qandli diabet holatlari umumiy kasallanish tuzilmasida asosiy ulushni tashkil etadi. Bu holat, asosan, 40 yoshdan yuqori aholida ko'proq uchraydi, biroq so'nggi yillarda yoshlar va hatto o'smirlar orasida ham kasallik aniqlanmoqda. Yosh bo'yicha tahlil shuni ko'rsatadiki, qandli diabet bilan kasallanish eng yuqori ko'rsatkichlarga o'rta va keksa yosh guruhlarida ega. Jinsiy taqsimotga ko'ra, ayollar orasida kasallikning aniqlanish

darajasi nisbatan yuqori bo‘lib, bu gormonal o‘zgarishlar, homiladorlik davridagi metabolik buzilishlar hamda turmush tarzi bilan izohlanadi. Hududlar kesimida olib borilgan statistik baholash natijalari shahar aholisi orasida qandli diabet qishloq aholisiga nisbatan ko‘proq qayd etilishini ko‘rsatadi. Bunga kamharakat turmush tarzi, yuqori kaloriyalı ovqatlanish va stress omillarining ko‘pligi sabab bo‘lmoqda. Shu bilan birga, qishloq hududlarida kasallikning kech aniqlanishi asoratlari rivojlanish xavfini oshirmoqda. Qandli diabetning tibbiy ahamiyati, avvalo, uning og‘ir asoratlari bilan belgilanadi. Yurak-qon tomir tizimi kasalliklari, diabetik nefropatiya, retinopatiya va polineuropatiya bemorlarning hayot sifatini keskin pasaytiradi. Ushbu asoratlari ko‘pincha uzoq muddatli davolanishni talab etib, sog‘liqni saqlash tizimiga katta moliyaviy yuk tushiradi. Ijtimoiy jihatdan qandli diabet mehnatga layoqatning pasayishi, vaqtincha yoki doimiy nogironlik holatlarining ortishi bilan namoyon bo‘ladi. Statistik ma‘lumotlar shuni ko‘rsatadiki, qandli diabet bilan og‘rigan bemorlarning ma‘lum qismi mehnat faoliyatini to‘liq davom ettira olmaydi, bu esa jamiyatning iqtisodiy salohiyatiga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi.

O‘zbekiston Respublikasida qandli diabet endokrin tizimi kasalliklari orasida yuqori tibbiy-ijtimoiy ahamiyatga ega bo‘lgan surunkali kasallik hisoblanadi. Statistik baholash natijalari kasallikning keng tarqalganini, uning sog‘liqni saqlash tizimi va jamiyat rivojiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatayotganini tasdiqlaydi. Shu bois qandli diabetni erta aniqlash, samarali davolash, aholining tibbiy savodxonligini oshirish va sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish davlat miqyosidagi ustuvor vazifalardan biri bo‘lishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Qurbonov P. et al. TIBBIY BILIMLARNI O‘RGATISHDA MASOFAVIY TA‘LIM TIZIMINI TADBIQ ETISH //Евразийский журнал академических исследований. – 2023. – Т. 3. – №. 12. – С. 178-181.
2. Mirzakarimov B., Qurbonov P. TIBBBIYOTDA MASOFAVIY TA‘LIMNI TASHKIL ETISHNING DIDAKTIK TA‘MINOTINI YARATISH TEXNOLOGIYALARI //Research and Implementation. извлечено от <https://fer-teach.uz/index.php/rai/article/view/745>. – 2023.
3. Qurbonov P., Xoldarova G., Rasulova F. Tibbiyotda kompyuter tomografiyasi va undan samarali foydalanish. – 2023.
4. Qurbonov P., Ataxonov S., Sharofiddinov S. Masofaviy ta‘limni tashkil etishning uslubiy asoslari //Евразийский журнал математической теории и компьютерных наук. – 2022. – Т. 2. – №. 13. – С. 43-47
5. Sh R. S., Qurbonov P. S. THE ROLE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN MEDICINE //Экономика и социум. – 2023. – №. 11 (114)-1. – С. 270-275.

Foydalanilgan internet saytlari

1. <https://library.ziyonet.uz/book/142161>
2. www.fjsti.uz
3. <https://tktishf.edu.uz/>
4. <https://dist.edu.uz>